فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال چهارم، شماره ۱، بهار ۱۳۹۴، پیاپی ۱۱
صفحات ۷۳-۵۷

تحلیل مکانیابی استقرار بهینه بازارچه مرزی در سکونتگاه‌های روستایی شهرستان گنبد کاووس

موسی صادقی[G]، دانشجوی کارشناسی ارشد جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.
حسین ربیعی، استادیار جغرافیای سیاسی، دانشکده علوم جغرافیایی، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

تاریخ دریافت:۱۳۹۳/۲/۱۳ پذیرش نهایی: ۱۳۹۳/۱۲/۱۸

چکیده
توزیع عادلانه و مناسب سرمایه‌ها، امکانات و خدمات در هرکشور معمولا در روندهای متفاوتی صورت گرفته و با پیچیدگی‌های مختلفی مواجه است. برای رفع این پیچیدگی‌ها، دولت‌ها با اعطای مزیت‌های ساختاری و نسبی در برطرف کردن مشکلات و توزیع عادلانه ثروت، سرمایه‌ها و امکانات مالی و غیر مالی اقدام می‌کنند. ناتوانی‌های بالقوه طبیعی- اقتصادی مناطق کشور و دوری از کانون‌های قدرت سیاسی- اقتصادی و تصمیم‌گیری، باعث انزوا، توسعه نیافتگی و ایجاد تفاوت بین نواحی مرزی با دیگر نواحی کشور می‌شود. ایجاد بازارچه مرزی یکی از راهبردهای توسعه اقتصادی- فضایی برای رفع تبعیض و توزیع عادلانه ثروت در نواحی مرزی است که موجب اشتغال، کاهش مهاجرت جمعیت از مرزها، قانونمند کردن ترددها، کاهش قاچاق کالا، استفاده از منابع مشترک کشورهای همسایه، توسعه اقتصادی و درنهایت، توسعه وامنیت پایدار منطقه و کاهش تنش‌های ژئوپلتیکی دو کشور با افزایش مبادلات کالا و کم کردن فاصله مرکز- پیرامون و استفاده بهتر از اقتصاد فضا می‌شود. هدف این تحقیق، تحلیل مکانیابی بهینه بازارچه مرزی روستایی در شهرستان گنبد کاووس بوده است. پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی است. برای انجام آن، از روش تصمیم‌گیری تاپسیس استفاده گردیده و اطلاعات مورد نیاز به صورت کتابخانه‌ای و مشاهده میدانی تهیه شده است. جامعه تحقیق، مشتمل بر روستاهای مرزی استان گلستان در شهرستان گنبد کاووس بوده است. نتایج نشان داد در بین روستاهای کلیجه، ترشکلی، کرند، داشلی برون و خیرخوجه، روستای مرزی داشلی برون با شاخص شباهت ۰/۵۹۶ از اولویت برتری برای ایجاد بازارچه مرزی برخوردار است و پس از آن، به ترتیب روستاهای ترشکلی،کلیجه،کرند و خیر خوجه قرار دارد. همچنین شاخص‌های امکانات سکونتگاه‌ها و فاصله بازارچه تا مرز، نقش مؤثری در مکانیابی بازارچه‌های مرزی روستایی داشته که این امر در بالا بردن گردش مالی منطقه و شکل‌گیری مدل مطلوب اقتصاد فضا و نیز افزایش امنیت مناطق مرزی موثر بوده است.

واژگان کلیدی: بازارچه مرزی، سکونتگاه‌های روستایی، اقتصاد روستاهای مرزی، شهرستان گنبد کاووس.

* Email: mousa.sadeghi85@yahoo.com

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

۱) مقدمه

مناطق مرزی کشورها بعد از صلح "وستفالیا"، اهمیت بیشتری یافته است و نظام حاکم بر مرزها، سبب ایجاد قوانینی برای ارتباط بین مردم دو طرف مرز و همچنین مبادله کالاهای آنها شده است. اتصال مناطق مرزی به محیط بیرونی، پیوندهای فضایی دو سوی مرزی، دوری از مرکز جغرافیای کشور (مرکز تصمیم‌گیری سیاسی)، به‌خصوص در نظام های حکومتی بسیط، تفاوت فرهنگی، تهدیدات خارجی و ناپایداری سکونت باعث دور شدن از جریان مثبت برنامه‌ریزی توسعه‌ای داخلی و درپی آن، تضعیف ساختار اقتصادی- فضایی این مناطق می‌شود (عندلیب،۱۳۸۰: ۲۰۲). یکی از دغدغه‌های دولت‌ها، سیاستمدران و برنامه‌ریزان توسعه در قرن حاضر، توسعه سکونتگاه‌های روستایی است؛ توسعه هماهنگی که مانع از تمرکز سرمایه در یک منطقه و رشد ناهمگون مناطق مختلف کشور می‌شود و از دید اقتصادی، کارآ و سودآور باشد. بر همین اساس، به منظور تحقق توسعه روستایی که به نوعی متضمن تقویت یکپارچگی، هویت و امنیت ملی است، ضرورت دارد که مناطق دور افتاده و محروم و به‌ویژه روستاهای مرزی از حیث برنامه‌های توسعه‌ای، از حقوق توسعه‌یافتگی برخوردار شود (طالب، ۱۳۸۷: ۲۲۶). مناطق حاشیه‌ای و مرزی غالبا به‌عنوان مناطق توسعه نیافته شناخته می‌شود و برقراری مرز بین دو کشور زمینه‌ی توسعه نامتوازن مناطق و روستاهای مرزی را شکل می‌دهد (Jones - Wild, 1994: 259). رفع اختلاف سطح توسعه میان مناطق مرزی و روستایی با مناطق داخلی کشورهای درحال توسعه، با رویکرد توسعه پایدار نیز همخوانی دارد و به طور عمومی، توسعه پایدار و امنیت در سطوح منطقه‌ای و ملی را به همراه دارد. در کشور ما، کمبود توجه به نقاط مرزی در برنامه‌های آمایشی، سبب شد دولت برای حفظ موقعیت نواحی مرزی، به انجام اقداماتی مانند احداث بازارچه‌های مرزی مبادرت ورزد تا بتواند خلأهای ناشی از برنامه‌های آمایش کشور را در این مناطق برطرف سازد.

بالا بردن ظرفیت اقتصادی مناطق مرزی می‌تواند نقش‌آفرینی خاصی را در پیشرفت مناطق مرزی، بهبود استانداردهای مردم، کاهش فقر، توزیع مناسب درآمد، ایجاد روابط صلح آمیز، بالا بردن امنیت ملی با توزیع متقارن جمعیت و تسریع همکاری بیشتر بین نواحی مرزی داشته باشد (Chandoevwit, 2004: 145). در نظر گرفتن اقتصاد فضای مناطق و روستاهای مرزی و کارکرد آن، باعث پی‌بردن به رابطه متقابل و مستقیم بین کارکرد اقتصادی و تعیین مکان بازارچه مرزی می‌شود. رعایت شاخص‌های تخصصی منطقه‌ای نیز می‌تواند باعث تسریع پیشرفت مناطق مرزی و پیامدهای حاصل از این پیشرفت شود.

ایران بنا به وسعت زیاد و داشتن شرایط خاص ژئوپلیتیکی که بعد از روسیه بیشترین همسایه را در کشورهای جهان دارد (۱۵ کشور همسایه)، می‌تواند با استفاده از الگوی مناسب مبادلات مرزی (بازارچه مرزی)، گام بلندی را برای افزایش سطح توسعه‌یافتگی به‌ویژه توسعه روستایی مناطق مرزی خود بردارد.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

احداث بازارچه مرزی به‌عنوان یکی از راه‌حل‌های مشکلات مناطق مرزی، از اواسط دهه ۱۳۶۰ در برنامه‌ریزی کشور جای گرفت. تأسیس بازارچه مرزی با اهدافی از قبیل امنیتی، سیاسی و اجتماعی، در نیمه دوم دهه ۱۳۶۰ و به دنبال امضاء پروتکلی با مقامات کشور ترکیه در محل بازار ساری سو (مرز بازرگان) در سال ۱۳۶۷ انجام شد. بازارچه مزبور به دلایل مختلف در اواخر سال ۱۳۶۸ تعطیل گردید. فعالیت بازارچه‌های مرزی از سال ۱۳۶۹ تا ۱۳۷۳ با تأسیس بازارچه مرزی رازی و سرو در مرز ترکیه مجددا آغاز شد و به دنبال آن، اقداماتی جهت احداث بازارچه‌های مرزی در چندین استان کشور انجام گرفت. روند قانونی شدن بازارچه‌های مرزی با تصویب آیین‌نامه تشکیل بازارچه‌های مرزی در تاریخ ۱۳۷۱/۵/۱۱ توسط هیأت وزیران آغاز شد و با تصویب ماده ۲۲ آیین‌نامه اجرایی قانون مقررات صادرات و واردات مصوب سال ۱۳۷۳ و نهایتا مصوبه مهم مورخ ۱۳۷۴/۱۰/۱۲ هیأت وزیران ادامه یافت. بر پایه مصوب هیأت وزیران در سال ۱۳۸۳، تعداد بازارچه‌های مرزی ۵۰ بازارچه بوده است که در سال ۱۳۸۹ به ۵۲ بازارچه ارتقاء یافته است (مهدیزاد، ۱۳۸۹: ۳۲). اولین بازارچه مرزی ایران در مرز ترکمنستان، بازارچه مرزی باجگیران بوده است که در مورخه ۱۳۷۲/۵/۲۴ به تصویب هیأت وزیران رسید (کامران و همکاران، ۱۳۸۸: ۷). در جدول شماره ۱ فهرست و برخی مشخصات بازارچه‌های مرزی کشور آمده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

جدول شماره (۱): فهرست بازارچه‌های مرزی در ایران

نام بازارچه	محل بازارچه	نام استان	کشور هم مرز	نام بازارچه	محل بازارچه	نام استان	کشور هم مرز
اشنویه	اشنویه	آذربایجان غربی	عراق	باجگیران	باجگیران	خراسان رضوی	ترکمنستان
باشماق	مریوان	کردستان	عراق	پرسه سو	پرسه سو	خراسان شمالی	ترکمنستان
پرویزخان	قصر شیرین	کرمانشاه	عراق	پارس آباد	اردبیل	اردبیل	آذربایجان
پیشین	ایرانشهر	سیستان و بلوچستان	پاکستان	دهلران	دهلران	ایلام	عراق
تمرچین	پیرانشهر	آذربایجان غربی	عراق	پسابندر	بندر پسابندر	سیستان و بلوچستان	پاکستان
تیله کوه	سرپل ذهاب	کرمانشاه	عراق	گرمی	اردبیل	اردبیل	آذربایجان
جلفا	مرزجلفا	آذربایجان شرقی	آذربایجان	دوکوهانه	نهبندان	خراسان جنوبی	افغانستان
خسروی	خسروی	کرمانشاه	عراق	آبادان	آبادان	خوزستان	عراق
رازی	مرز رازی	آذربایجان غربی	ترکیه	گمشاد	زابل	سیستان و بلوچستان	افغانستان
ساری سو	بازرگان	آذربایجان غربی	ترکیه	ریمدان	چابهار	سیستان و بلوچستان	پاکستان
سرو	مرز سو	آذربایجان غربی	ترکیه	دوغارون	مرز دوغارون	خراسان رضوی	افغانستان
سیران بند	بانه	کردستان	عراق	میل ۷۵	بیرجند	خراسان جنوبی	افغانستان
سیف	سقز	کردستان	عراق	پل	اینچه برون	گلستان	ترکمنستان
شوشمی	پاوه	کرمانشاه	عراق	آستارا	آستارا	گیلان	آذربایجان
شیخ صالح	ثلاث باباجانی	کرمانشاه	عراق	بیله سوار	اردبیل	اردبیل	آذربایجان
صنم بلاغی	پلدشت	آذربایجان غربی	نخجوان	جالق	جالق	سیستان و بلوچستان	پاکستان
قاسم رش	سردشت	آذربایجان غربی	عراق	میل۴۶	تولک	سیستان و بلوچستان	افغانستان
کنگان	کنگان	بوشهر	کشورهای مقابل	بندر جاسک	بندر جاسک	هرمزگان	کشورهای مقابل
کوزه رش	سلماس	آذربایجان غربی	ترکیه	میل۷۳	بیرجند	خراسان جنوبی	افغانستان
کوهک	سراوان	سیستان و بلوچستان	پاکستان	مهران	مهران	ایلام	عراق
گناوه	بندر گناوه	بوشهر	کشورهای مقابل	جزیره هرمز	جزیره هرمز	هرمزگان	کشورهای مقابل
میرجاوه	میرجاوه	سیستان و بلوچستان	پاکستان	خرمشهر	خرمشهر	خوزستان	
مرکز تجاری قطر	بوشهر	بوشهر	قطر	بندر کنگ	بندر کنگ	هرمزگان	کشورهای مقابل
میلک	زابل	سیستان و بلوچستان	افغانستان	تیاب	تیاب	هرمزگان	کشورهای مقابل
نوردوز	مرز نوردوز	آذربایجان شرقی	ارمنستان	یزدان	یزدان	خراسان جنوبی	افغانستان

منبع: کامران و همکاران،۱۳۸۸: ۱۱.

قرار گرفتن استان گلستان و شهرستان گنبد کاووس در ناحیه آب و هوایی نسبتا خشک و ناتوانی بالقوه طبیعی و اقتصادی در این منطقه به خصوص در بخش کشاورزی و عدم توسعه اقتصادی فضای منطقه‌ای در این منطقه باعث شد برنامه‌ریزی برای استفاده از امکانات بالقوه شهرستان و بالاخص ناحیه‌ی داشلی برون، مورد توجه قرار گیرد. از مهم‌ترین برنامه‌های اجرایی در جهت توسعه اقتصادی این منطقه با توجه به شرایط بالقوه و قرار گرفتن در مرز، ایجاد و تسهیل مبادلات مرزی با ایجاد بازارچه‌های مرزی است که این امر ضامن امنیت و اشتغال منطقه و همچنین رسیدن به سطح بالاتر توسعه بوده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

با توجه به مسائل فوق، تحقیق حاضر با هدف توسعه فضایی و ساماندهی روستاهای مناطق مرزی ایران در مرز ترکمنستان به بررسی و تحلیل مکانیابی بازارچه‌های مرزی روستایی پرداخته است. با توجه به شرایط خاص اقلیمی منطقه مورد مطالعه و چالش‌های ژئوپلیتیکی ناشی از مرز مشترک با کشور ترکمنستان، ایجاد بازارچه مرزی می‌تواند باعث افزایش ضریب امنیت ملی با افزیش جمعیت در مناطق مرزی و همچنین افزایش تمایل روستائیان این مناطق به ماندن در نواحی روستایی و مرزی شود. سکونتگاه‌های روستایی حاشیه مرز، از جمله مناطق مهم و راهبردی برای کاهش مشکلات مرزها به‌شمار می‌آید که اگر به شیوه علمی و منطقی ساماندهی شود، می‌توانند تا حد بسیار زیادی در کنترل مناطق مرزی مؤثر بوده و مشکلات این مناطق را به حداقل رساند (صادقی و همکاران،۱۳۹۳: ۲۹). بر این اساس، مطالعه‌ی حاضر بر آن است تا به این سوال پاسخ دهد که مناسب‌ترین مکان برای تعیین بازارچه‌ی مرزی روستایی در مرز ایران و ترکمنستان کدام است؟

۲) مبانی نظری

شناخت ویژگی‌های هر منطقه جغرافیایی، در شناخت کامل از مکان میسر می‌شود. در این راستا، بهره-گیری از امکانات مکان، زمینه لازم برای استفاده از قابلیت‌های مکان‌ها را فراهم می‌کند. نواحی مرزی به عنوان مناطق حاشیه‌ای، علی‌رغم ضعف‌های امنیتی در امر توسعه، دارای شرایط ویژه‌ای در برخی امور بازرگانی هستند و در واقع با وجود محدودیت‌ها، کارکردهای گوناگونی به صورت بالقوه و بالفعل دارند. صاحبنظران کارکردهای متفاوتی برای مرزها در نظر گرفته‌اند: ۱- نقش مرز به‌عنوان یک مانع دفاعی، که به-عنوان قدیمی‌ترین کارکرد مرز و سرحد محسوب می‌شود. کارکرد دفاعی مرز تداعی کننده مفهوم مرزهای طبیعی است؛ ۲) نقش مرز به‌عنوان یک مانع سیاسی. هر کشور به منظور حفظ موجودیت سیاسی خود، سعی داشته از نفوذ و سلطه سیاسی دیگر کشورها به دور باشد؛ چرا که امنیت و منافع سیاسی کشور مورد تهدید قرار می‌گیرد. مرزهای بین‌المللی که به صورت یک مانع سیاسی عمل می‌کنند، کشور را برای رسیدن به این اهداف یاری می‌کند؛ ۳) نقش مرز به‌عنوان یک مانع اجتماعی. همه مرزها، نواحی با جمعیت متحد را در میان می‌گیرد. از آنجا که همه کشورها درپی حفظ صفات اجتماعی مشخص هستند، کارکرد مرز به‌عنوان یک حلقه رابط مورد اقبال کشورها نیست. مرز به‌عنوان یک مانع در مقابل تعاملات اجتماعی بین کشورهای مجاور، نقش خود را ایفا می‌کند. در زمینه هویت ملی و اجتماعی، مرز مانع محسوب می‌شود و باعث می‌گردد تعاملات بین کشورهای مختلف، قطع یا کاهش یابد؛ ۴) نقش مرز به‌عنوان یک مانع اقتصادی. مرزهای بین‌المللی از نظر اقتصادی مهم هستند؛ چرا که به‌عنوان مانع اقتصادی، ضمن جلوگیری از مداخله برنامه‌های اقتصادی کشورهای همسایه، امکان نظارت و کنترل دولت‌ها را بر صادرات و واردات کالاها از مرزهایش فراهم

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

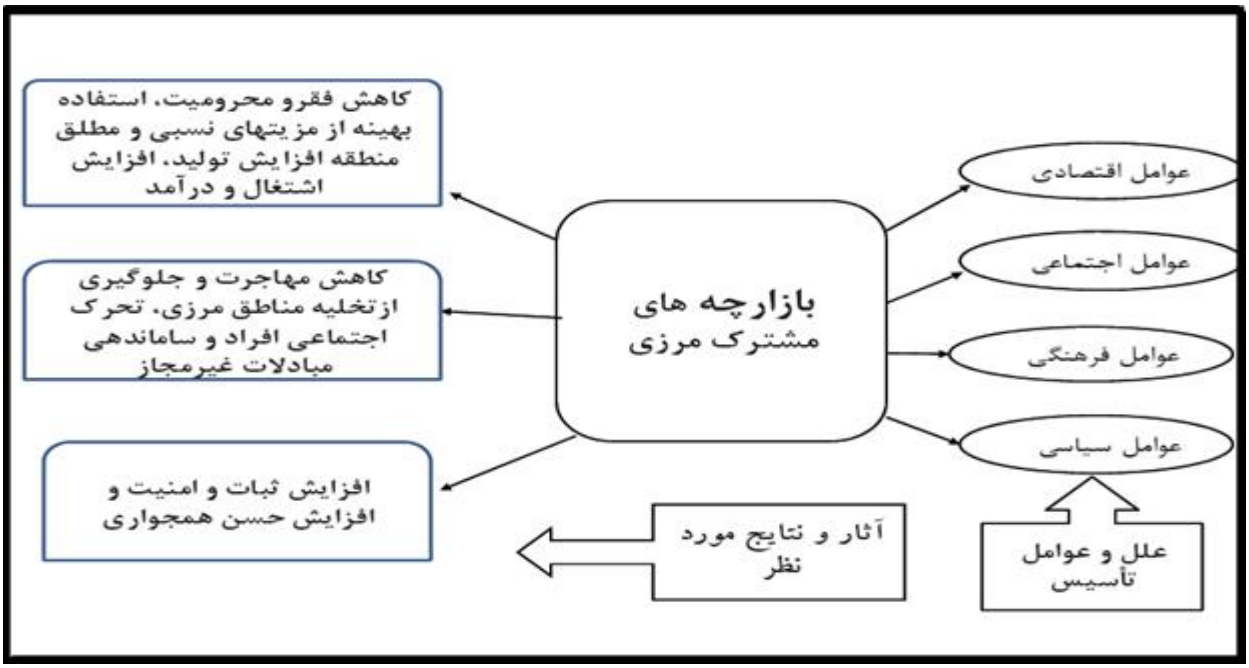
می‌کنند. در بعضی از کشورها، دولت‌ها برای پیروزی در رقابت با کالاهای تولیدی سایر کشورها، برای ورود کالاهای خارجی، عوارض گمرکی وضع می‌کنند. در مقابل، در بعضی کشورها با حذف موانع گمرکی و مسافری که در نتیجه عقد قراردادهای سیاسی و اقتصادی حاصل شده است، نقش خطوط مرزی به‌عنوان یک مانع بازرگانی کم‌اهمیت شده و رفت و آمد میان این کشورها نیز آسان‌تر از گذشته صورت می‌گیرد که برای مثال می‌توان از کشورهای عضو اتحادیه اروپا نام برد (زرقانی،۱۳۸۶: ۱۰۳).

برای رفع محرومیت‌ها و کاستی‌های نواحی مرزی در امور اقتصادی و حتی امنیتی، ایجاد مناطق آزاد تجاری، مناطق ویژه اقتصادی و بازارچه‌های مرزی از سیاست‌های عمده‌ی دولت‌ها به شمار می‌رود و در این میان، نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه نواحی روستایی بیشتر از سایر سیاست‌ها مؤثر به نظر می‌رسد. بازارچه‌ی مرزی، محوطه‌ای است محصور واقع در نقطه صفر مرزی در جوار گمرکات، مجاز به انجام تشریفات ترخیص کالا، یا مکان‌هائی که طبق تفاهم نامه‌های منعقد شده بین ایران و کشورهای همجوار تعیین می‌شود و اهالی دو طرف مرز می‌توانند تولیدات و محصولات کشور خود را با رعایت مقررات صادرات و واردات برای داد و ستد در این بازارچه‌ها عرضه نمایند (وزارت امور اقتصاد و دارایی،۱۳۸۱: ۱).

مهم‌ترین اهداف تأسیس بازارچه‌های مرزی ایجاد و توسعه زمینه‌های اشتغال، تأمین نیازهای کالایی مردم مناطق مرزی، کاهش قاچاق، تثبیت جمعیت مرزنشین در نواحی مرزی و در راستای افزون‌سازی ضریب امنیت ملی در نقاط راهبردی، رونق بخشیدن به اقتصاد مناطق مرزنشین، وقوف بر امکانات بالقوه تجاری کشورهای همسایه و گشودن باب مراودات تجاری با آنها و داشتن صادرات و عمل انجام متقابل در مورد مبادله مرزی است. به فعلیت درآمدن این شاخص‌ها، ضمن جلوگیری از مهاجرت ساکنان مناطق مرزی و افزایش رفاه مرزها و توسعه مناسبات سیاسی و تجاری با کشورهای همسایه، جلوی رشد قاچاق را نیز می‌گیرد (آیین نامه بازارچه های مرزی،۱۳۷۱).

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

شکل شماره (۱):کارکردهای مورد نظر بازارچه های مرزی

منبع: افتخاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۹۳

ایجاد بازارچه‌های مرزی و تداوم سیاست‌های اینچنینی، نقش مهمی در اقتصاد فضای نواحی مرزی به‌ویژه برای سکونتگاه‌های روستایی دارد. اقتصاد فضا، به توزیع فضایی و محل فعالیت اجزای یک اقتصاد و جریان فضایی کالا و جمعیت اطلاق می‌شود. اقتصاد فضا به الگوی مکانی یک اقتصاد همانند توزیع و محل فعالیت-های تشکیل دهنده آن و جریانهای مکانی که بخش اساسی آن اقتصاد را تشکیل می‌دهند، مانند روند کالا به مقصد مصرف‌کنندگان، حرکت مصرف‌کنندگان به مکان‌های مرکزی و جریان فرآورده‌های زراعی به سوی بازارها اطلاق می‌شود. به عبارت دیگر، ساختار فضایی یک اقتصاد، اقتصاد فضا نامیده می‌شود. نقش ابعاد فضایی در تحلیل‌های اقتصاد منطقه به حدی اهمیت دارد که مارک بلاک به نقل از ایزارد می‌گوید: «اقتصاد کلاسیک و نئوکلاسیک گویا بنگاه را در سرزمین خیالی که در آن مسئله‌ای به نام مکان وجود ندارد، مستقر کرده است و بدین ترتیب، مسایل مربوط به هزینه‌های حمل و نقل و دسترسی به بازارهای فروش، اساسا نادیده گرفته شده است». در تحلیل اقتصادی- اجتماعی، فضا به منزله متغیری راهبردی در نظر گرفته می-شود. جریان غالب اقتصاد اذعان دارد که فضاهای مختلف از منابع خدادادی مادی و انسانی مختلفی برخوردارند. این تفاوت‌ها، فرصت‌هایی برای تخصیص جغرافیایی بر طبق مزیت نسبی پدید آورده و مبنای تجارت بین منطقه‌ای را فراهم می‌آورد. از نظر اقتصادی، تفاوت‌های مزبور مستلزم وجود فاصله میان فضاهاست. بنابراین، هزینه‌های حمل و نقل و تحرک محدود باید در هر تحلیلی به حساب آید. از آنجایی که

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

نیروی انسانی و منابع به طور متوازن در فضا منتشر نمی‌شود، تصمیم‌هایی در خصوص تعیین مکان و وقوع فعالیت‌های اقتصادی باید اتخاذ شود. نزدیکی به بازارها (مردم) و به منابع، هزینه‌های تولید و هزینه‌های حمل و نقل مواردی هستند که باید در این تصمیمات مورد توجه قرار گیرد (افراخته،۱۳۹۱: ۴۲).

پیرامون بازاچه مرزی، تحقیقات زیادی انجام گرفته است. با این حال تحقیق مستقل در خصوص مکانیابی بهینه استقرار بازارچه مرزی در سکونتگاه‌های روستایی با استفاده از مدل تاپسیس در محدوده استان گلستان انجام نشده است. با این وصف تحقیقات و کتاب‌های مشابهی تدوین شده است که به اهم آنها اشاره می‌شود:

محمدی و فخر فاطمی در سال ۱۳۸۴ در پژوهشی تحت عنوان «نقش بازارچه مرزی در توسعه مناطق مرزی (مطالعه موردی: بازارچه مرزی باجگیران)» در فرآیند برنامه‌ریزی آمایش سرزمین مناطق مرزی، به بررسی کارکرد بازارچه مرزی در کاهش چالش‌های مناطق مرزی پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان داد بازارچه مرزی باجگیران با کارکردهای اقتصادی – اجتماعی منجر به خروج منطقه از انزوای جغرافیایی، گسترش زیرساخت‌های منطقه، توسعه روستایی و تثبیت جمعیت در شهر مرزی باجگیران و تعدادی از روستاهای مرزی در تعامل با بازارچه، شده است. در این راستا برای رسیدن به اهداف اصلی تشکیل بازارچه، می‌توان با برطرف کردن موانع رکود فعالیت بازارچه و گسترش خدمات و تسهیلات آن و فراهم کردن امکانات ارتباط دیگر روستاهای بخش با بازارچه، این امکان را فراهم کرد تا روستاهای دیگر مناطق نیز بتوانند از تسهیلات و خدمات بازارچه بهرمند شوند.

محمودی در مطالعه‌ای تحت عنوان «نقش شاخص‌های تخصصی منطقه‌ای در مکانیابی و کارکرد بازارچه‌های مرزی» در سال ۱۳۷۸ نشان داد که میان کارکرد اقتصادی و موقعیت مکانی بازارچه‌ها رابطه مستقیم وجود دارد و رعایت شاخص‌های تخصص منطقه‌ای، می‌تواند در مکانیابی و فعال ساختن بازارچه‌های مرزی مؤثر و مفید بوده و باعث تسریع مبادلات مرزی و رونق اقتصادی آنها شود.

پهلوانی و دهمرده (۱۳۷۸) در تحقیقی با عنوان«ارزیابی وضعیت بازارچه‌های مشترک مرزی سیستان و بلوچستان در قالب برنامه‌های توسعه کشور» ضمن بررسی مشکلات سیستان و بلوچستان، به ضرورت ایجاد بازارچه‌های مشترک مرزی برای رونق اقتصادی این منطقه و کاهش چالش‌ها و تهدیدات ژئوپلتیکی این منطقه تأکید کرده‌اند.

مورشید و همکارانش (۲۰۰۵) در مقاله‌ای تحت عنوان «اقتصاد مرزی کامبوج[1]»، به بررسی مبادلات مرزی کامبوج، لائوس، ویتنام و تایلند پرداخته‌اند. در این تحقیق ۴ جنبه در ارتباط با اقتصاد مرزی در کامبوج مورد

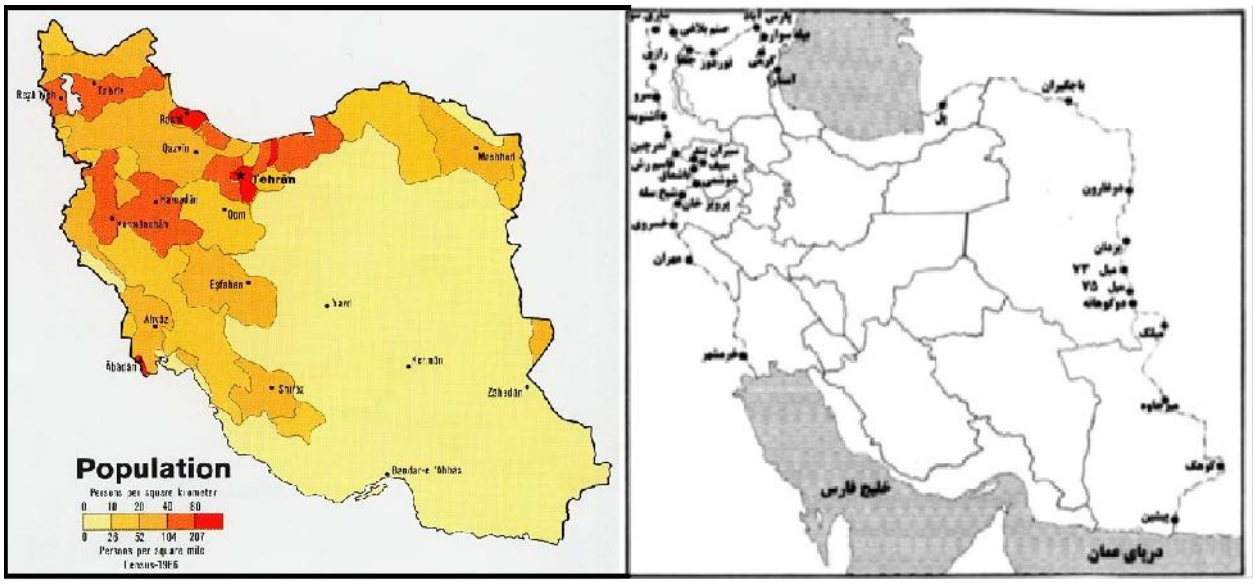
[1] The Cross Border Economy Cambodia

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

توجه قرار گرفته است که عبارتند از: تمام رژیم‌های حقوقی و سیاست‌های آزادسازی تجارت کامبوج، موضوعات سیاسی یا استراتژی‌های توسعه، جریان توافقنامه‌های تجارت نواحی مرزی، اثرات فقر اقتصادهای نواحی مرزی بر سطوح محلی. نتایج تحقیق نشان می‌دهد ریسک سرمایه‌گذاری علیرغم افزایش رقابت‌های بازاری و نیز هزینه‌های رسمی و غیررسمی ترخیص کالا، مخصوصا برای تجارت‌های کوچک افزایش یافته است.

با بررسی شکل شماره ۲ و مقایسه آن با نقشه پراکنش جمعیت، به رابطه معنادار بین توسعه نواحی مرزی و پراکنش این نواحی خواهیم رسید. مکانیابی بهینه بازارچه‌های مرزی در مرزهای کشور علاوه بر توزیع متقارن جمعیت، به کاهش تنش های ژئوپلیتیکی و همچنین توسعه فضایی کشور منجر خواهد شد.

شکل شماره (۲): موقعیت مکانی بازارچه های مرزی ایران و پراکنش جمعیت ایران

منبع: کامران و همکاران،۱۳۸۸: ۱۱.

۳) روش تحقیق

مطالعه حاضر از نوع هدف کاربردی و از حیث ماهیت و روش توصیفی - تحلیلی است و برای جمع‌آوری اطلاعات و داده‌ها از روش کتابخانه‌ای استفاده شده است. ابتدا به بررسی مبانی نظری و سوابق مطالعاتی پرداخته شد و سپس از طریق مطالعات قبلی انجام شده در این منطقه توسط مهندسین مشاور فجر توسعه[۱] و

[۱] طرح سازماندهی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی (بخش داشلی برون)، مهندسین مشاور فجر توسعه، ۱۳۹۰

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

با بررسی اطلاعات موجود در خصوص منطقه مورد مطالعه، به انتخاب شاخص‌ها و معیارهای سنجش اقدام شد. در نهایت با استفاده از تکنیک تصمیم‌گیری چندشاخصه تاپسیس، به تجزیه و تحلیل مکانیابی بازارچه پرداخته شد. روش تاپسیس یکی از روش‌های فاصله محور است که نخستین بار وانگ و یون[1] (۱۹۸۱) آن را معرفی کرده‌اند. مراحل انجام این روش در جدول شماره (۲) نشان داده شده است:

جدول شماره (۲): مراحل انجام تصمیم‌گیری با استفاده از مدل تاپسیس

مرحله اول	تشکیل ماتریس تصمیم گیری	طبق معیارها و گزینه ها اقدام به تشکیل ماتریس می‌کنیم	
مرحله دوم	تبدیل معیارهای کیفی به معیارهای کمی	با استفاده از روشهای آماری معیارهای کیفی ماتریس را به معیارهای کمی تبدیل می کنیم	
مرحله سوم	بی مقیاس کردن ماتریس	با استفاده از روش نرم	$r_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^{n} X_{ij}^{2}}}$
مرحله چهارم	تعیین تعیین حالت‌های ایده‌آل ضد ایده‌آل	حالت ایده‌آل	$A^{+} = \{(i^{Max_{ij}} \mid j \in B), (i^{Min_{ij}} \mid j \in c) \mid i = 1,2,\dots,n\} = \{V_1^{+}, V_2^{+}, \dots, V_j^{+}, \dots, V_n^{+}\}$
		حالت ضد ایده آل	$A^{-} = \{(i^{Max_{ij}} \mid j \in B), (i^{Min_{ij}} \mid j \in c) \mid i = 1,2,\dots,n\} = \{V_1^{-}, V_2^{-}, \dots, V_j^{-}, \dots, V_n^{-}\}$
مرحله پنجم	محاسبه شاخص ایده آل و ضد ایده آل	حالت ایده‌ال	$S_i^{+} = \sqrt{\left\{\sum_{j=1}^{n} (V_{ij} - V_j^{+})^2\right\}}; i = 1,2,\dots,n$
		حالت ضد ایده آل	$S_i^{-} = \sqrt{\left\{\sum_{j=1}^{n} (V_{ij} - V_j^{-})^2\right\}}; i = 1,2,\dots,n$
مرحله ششم	تعیین شاخص شباهت	$C_i^{*} = \frac{S_i^{-}}{S_i^{+} + S_i^{-}}; 0 \le T_i \le 1; i = 1,2,\dots,n$	

منبع: Krohling – Campanharo, 2011: 4192- 4195

محدوده‌ی مورد مطالعه، شهرستان شهرستان گنبد کاووس است. این شهرستان دارای دو بخش مرکزی و داشلی‌برون می‌باشد. بخش مرکزی شامل چهار دهستان فجر، آق‌آباد، باغلی‌ماراما و سلطان‌علی و بخش داشلی‌برون شامل دو دهستان اترک و کرند است. جمعیت شهرستان در سال ۱۳۹۰، برابر با ۳۲۵۷۸۹ نفر که ۴۵ درصد آن شهرنشین و ۵۵ درصد جمعیت آن ساکن روستاها هستند. شهر کنونی گنبد کاووس در سال

[1] Hwang and Yoon

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

۱۳۰۵ هجری شمسی تأسیس شده و نام آن از قابوس بن وشمگیر اخذ شده است. نقشه اصلی این شهر توسط کارشناسان آلمانی، مطابق با اصول شهرسازی طراحی شد و از این رو، خیابان‌های متقاطعی داشته و با الگوی شطرنجی فاقد معابر تنگ و قدیمی است. همسایه‌های‌گنبد کاوس از شمال جمهوری ترکمنستان، از جنوب شهرستان شاهرود، از شرق مینودشت، از شمال غربی بندر ترکمن، از غرب گرگان و علی‌آباد است. محصولات کشاورزی آن عبارتند از: گندم، جو، پنبه، بنشن و میوه‌جات. پنبه، گندم، غلات، زیتون و بنشن از صادرات این شهرستان هستند. حصیربافی، سبد بافی، نمدمالی، زیلو بافی، گیوه دوزی، پارچه بافی، مصنوعات چوبی، چرم سازی، ریسندگی و گلیم بافی مهم‌ترین صنایع دستی مردمان این ناحیه از استان گلستان را تشکیل می‌دهند. از نظر ترکیب جمعیتی قومیت‌های مختلف ترکمن، ترک، فارس، سیستانی، بلوچ، خراسانی، شاهرودی و سایر قومیت‌ها را شامل می‌شود. محدوده مورد مطالعه در یک منطقه دشتی – تپه ماهوری قرار گرفته است و شیب عمومی دشت از شمال شرقی به جنوب غربی است. روستاهای انتخاب شده این مطالعه در شهرستان شامل پنج روستا است که در طول نوار مرزی بین ایران – ترکمنستان در شهرستان گنبد کاووس قرار گرفته است (سایت فرمانداری ویژه شهرستان گنبد کاووس). انتخاب این روستاها بر حسب امکان پیشرفت و میزان توسعه بالقوه و همچنین قرار گرفتن در نواحی مرزی و ظرفیت داشتن بازارچه مرزی بوده است. بر این اساس، پنج روستای کلیجه، کرند، ترشکلی، داشلی برون و خیرخوجه انتخاب شده است. موقعیت مکانی روستاهای منتخب در شکل شماره ۳ نشان داده شده است.

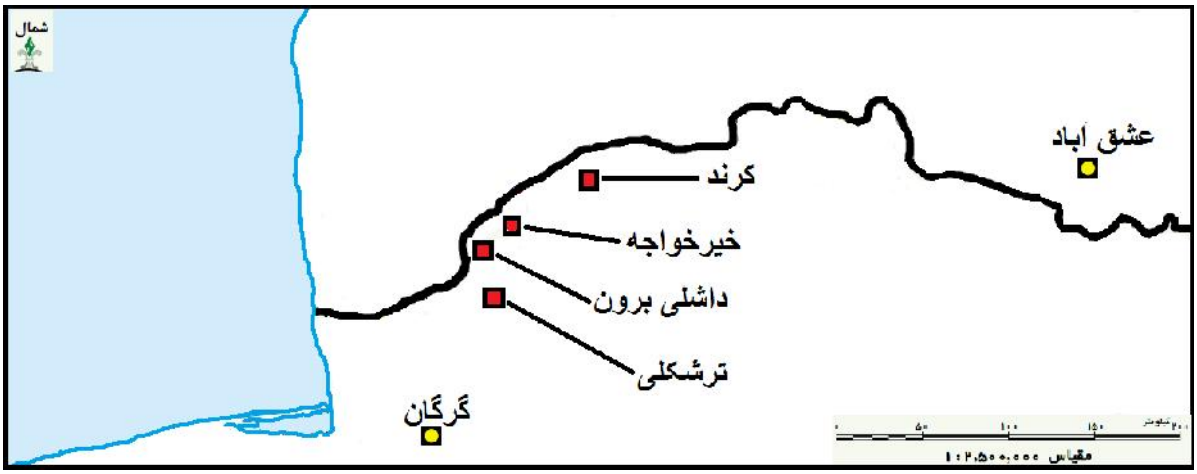
جدول شماره (۳) : جمعیت روستاهای مورد مطالعه

نام روستا	میزان جمعیت
کلیجه	۴۰۷
کرند	۴۹۲۲
ترشکلی	۳۰۳
داشلی برون	۱۲۶۶
خیرخوجه	۱۷۹

منبع : سرشماری سال ۱۳۹۰ مرکز آمار ایران

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

شکل شماره (۳): موقعیت مکانی روستاهای انتخاب شده در شهرستان گنبد کاووس

۴) یافته‌های تحقیق

در مرحله‌ی اول و دوم مطالعه، بر شاخص‌های مرکزیت و امکانات و نیز نرخ رشد جمعیت روستاهای مورد بررسی تمرکز شد که نتایج آن در جدول شماره ۳ آمده است. بر این اساس، روستاهای داشلی برون و کرند با شاخص امکانات ۱ و شاخص مرکزیت نسبتا بالا و روستای خیرخوجه با رشد جمعیت ۲/۴ درصد، بارزتر از سایر سکونتگاه‌ها به نظر می‌رسد.

جدول شماره (۳): مرحله اول و دوم، تشکیل ماتریس اولیه و نرمالیزه شده مکانیابی بازارچه مرزی

روستاهای مورد مطالعه	فاصله تا بازارچه مرزی اینچه‌برون(کیلومتر)	فاصله تا عشق آباد(کیلومتر)	فاصله تا مرکز استان(کیلومتر)	فاصله تا مرز(کیلومتر)	شاخص مرکزیت[1]	شاخص امکانات[2]	نرخ رشد جمعیت
کلیجه	۷۷/۶	۴۵۶	۱۵۸	۱	۳۸/۱	۰/۴۵	-۱
ترشکلی	۳۰	۴۷۸	۱۱۲	۱/۳	۲۶/۷	۰/۳۵	۱/۳۲
کرند	۱۱۷	۴۲۰	۱۹۷	۱۴/۵	۱۲۲/۲	۱	۱/۹۵
داشلی برون	۳۴/۷	۴۸۱	۱۱۵	۲	۲۸۲/۱	۱	-۰/۲
خیرخوجه سفلا	۴۵	۴۹۵	۱۳۰	۱/۵	۳۸/۱	۰/۴۵	۲/۴۳

منبع: طرح سازماندهی کالبدی سکونتگاه‌های روستایی بخش داشلی برون، ۱۳۹۰

[1] شاخص مرکزیت بر اساس فاصله از شهرستان گرگان و عشق آباد (پایتخت کشور ترکمنستان) سنجیده شده است.

[2] شاخص امکانات بر اساس میزان برخورداری (امکات آموزشی، امکانات بهداشتی، میزان اشتغال، میزان درآمد) روستاهای انتخاب شده، سنجیده شده است.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

در مرحله سوم بی‌مقیاس کردن جدولی است که معیارهای کیفی آن به معیارهای کمی تبدیل شده است. برای بی‌مقیاس کردن از سه روش نرم، خطی و فازی می‌توان استفاده کرد که در این پژوهش با استفاده از روش نرم عمل بی مقیاس کردن صورت گرفته است.

جدول شماره (۴): ماتریس بی مقیاس شده مکانیابی بازارچه مرزی

روستاهای مورد مطالعه	فاصله تا بازارچه مرزی اینچه‌برون(کیلومتر)	فاصله تا عشق آباد(کیلومتر)	فاصله تا مرکز استان(کیلومتر)	فاصله تا مرز(کیلومتر)	شاخص مرکزیت	شاخص امکانات	نرخ رشد جمعیت
کلیجه	۰/۵۰۲	۰/۴۳۶	۰/۴۸۴	۰/۰۶۷	۰/۱۲۱	۰/۲۸۴	۰/۲۴
ترشکلی	۰/۱۹۲	۰/۴۵۸	۰/۳۴۳	۰/۰۸۷	۰/۰۸۵	۰/۲۲۱	۰/۳۱۷
کرند	۰/۷۵۷	۰/۴۰۲	۰/۶۰۳	۰/۹۷۹	۰/۳۹	۰/۶۳۲	۰/۷۰۹
داشلی برون	۰/۲۲۴	۰/۴۶۰	۰/۳۵۲	۰/۱۳۶	۰/۹	۰/۶۳۲	۰/۰۴
خیرخوجه سفلا	۰/۲۹۱	۰/۴۷۴	۰/۳۹۸	۰/۱۰۲	۰/۱۲۱	۰/۲۸۴	۰/۵۸۴

در مرحله چهارم با استفاده از معیارهای مثبت و منفی به محاسبه اعداد برای مرحله پنجم اقدام شده است. در این پژوهش شاخص مرکزیت، شاخص امکانات، نرخ رشد جمعیت و فاصله تا بازارچه مرزی اینچه-برون عامل مثبت و فاصله تا عشق آباد، فاصله تا مرکز استان، فاصله تا مرز عامل منفی در نظر گرفته شده است. در مرحله پنجم با استفاده از فرمول ذکر شده در جدول ۲ شاخص‌های حالت‌های ایده آل و ضد ایده آل محاسبه گردید. نتایج محاسبه شاخص‌های حالت‌های ایده آل و ضد ایده آل در جدول ۵ نشان داده شده است.

جدول شماره (۵): محاسبه شاخص‌های حالت های ایده‌آل و ضد ایده‌آل تعیین بازارچه مرزی

روستاهای مورد مطالعه	حالت ضد ایده آل	حالت ایده آل
کلیجه	۰/۹۷۴	۱/۰۱۵
ترشکلی	۰/۹۶۲	۰/۹۹۴
کرند	۱/۰۱۴	۱/۰۶۰
داشلی برون	۱/۲۶۸	۰/۸۵۸
خیرخوجه سفلا	۰/۹۲۶	۰/۹۸۴

در مرحله پایانی و بر اساس جدول شماره ۵، شاخص شباهت مشخص گردید. در تعیین شاخص شباهت، نزدیک‌ترین عدد به ۱ به‌عنوان مکان مورد پیشنهاد و بهینه در نظر گرفته می‌شود. همان طور که در جدول

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

شماره ۶ ملاحظه می‌شود، روستای مرزی داشلی برون به‌عنوان مناسب‌ترین روستا جهت ایجاد بازارچه مرزی انتخاب شده است.

جدول شماره (۶): محاسبه شاخص شباهت در تعیین بازارچه مرزی

روستاهای مورد مطالعه	شاخص شباهت
کلیجه	۰/۴۸۹
ترشکلی	۰/۴۹۱
کرند	۰/۴۸۸
داشلی برون	۰/۵۹۶
خیرخوجه سفلا	۰/۴۸۵

در مکانیابی بهینه روستاهای مورد مطالعه، روستای داشلی برون با توجه به شاخص‌های برگزیده به‌عنوان مکان هدف انتخاب شده است. در واقع روستای داشلی برون با داشتن مناسب‌ترین موقعیت در مجموع فاصله تا بازارچه مرزی اینچه برون، فاصله تا عشق‌آباد، فاصله تا مرکز استان، فاصله تا مرز، شاخص مرکزیت، شاخص امکانات و نرخ رشد جمعیت، نقطه بهینه در نظر گرفته می‌شود. داشتن فاصله با بازارچه مرزی اینچه برون می‌تواند عاملی برای توزیع فعالیت‌های اقتصادی در نواحی مرزی قلمداد شود؛ همچنین برای نقش‌دهی به هر منطقه بر مبنای اقتصاد فضا، می‌توان تقسیم نقش اقتصادی نواحی مرزی را برای تجهیز مناطق مرزی و بالا بردن امنیت کشور استفاده کرد و در این راستا با توجه به نقش‌آفرینی اقتصادی این مکان‌ها، بالا رفتن سطح زندگی مردم و در نتیجه پایداری بیشتر زندگی در نواحی مرزی مورد انتظار است.

فاصله میان مکان‌های انتخاب شده با پایتخت ترکمنستان(عشق آباد) بالا رفتن تعاملات مرزی و در نتیجه رونق اقتصادی نواحی مرزی این منطقه مؤثر باشد. فاصله با مرکز استان (گلستان) و دیگر شهرهای پرجمعیت استان نیز در بالا رفتن میزان صادرات و واردات مرزی در بازارچه‌های مرزی مؤثر است. شاخص‌های مرکزیت و رشد جمعیت علاوه بر تأمین منابع انسانی مورد نیاز در بازارچه‌های مرزی، موجب توزیع متقارن جمعیت در نواحی مرزی و حتی در سطح استان شده و از این نظر هم می‌توان با توجه به پخش فضایی جمعیت، اقتصاد فضای روستایی را در نواحی مرز نشین بهبود بخشد. در مجموع مکانیابی بهینه بازارچه مرزی داشلی برون علاوه بر رشد بیشتر توسعه اقتصادی نواحی روستایی پیرامون، وضعیت درآمدی و دیگر شاخص‌های توسعه این منطقه را تحت تأثیر قرار می‌دهد.

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

۵) نتیجه‌گیری

اقتصاد فضا در مناطق روستایی و به‌خصوص مناطق مرزی که شرایط حساس‌تری نسبت به روستاهای غیر مرزی (با توجه به نقش آفرینی اقتصادی – امنیتی) دارد، اشاره به الگوی مکانی یک اقتصاد و جریان‌های مکانی دارد که در تنظیم این الگو کنش‌های سیاسی ناشی از همگرایی- واگرایی با دولت، کنترل مناطق مرزی و همچنین جلوگیری از پدیده قاچاق کالا باید در نظر گرفته شود و از آنجا که بحث‌های اقتصادی محور اصلی بازارچه‌های مرزی را تشکیل می‌دهد، نقش اقتصاد فضا را پررنگ‌تر از نقش‌های دیگر بازارچه مرزی نشان می‌دهد و این مسئله وقتی حساس‌تر خواهد شد که موقعیت حساس و راهبردی مناطق مرزی، به‌خصوص نواحی که دارای قابلیت طبیعی نیستند، موجب ایجاد شرایط بد اجتماعی، اقتصادی و رفاهی و درپی آن، از بین رفتن انگیزه‌های لازم برای زندگی در این نواحی و بروز چالش‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی برای دولت‌ها می‌شود. از همین رو است که امروزه، توسعه‌ی بخش‌های غیرکشاورزی و تنوع بخشی به فعالیت‌ها در روستاها راه حل اساسی توسعه روستایی در بسیاری از جوامع است (محمدی یگانه و ولایی، ۱۳۹۲: ۵۷).

بررسی و تحلیل مکانیابی مناسب‌ترین نقطه احداث بازارچه مرزی در منطقه مرزی شهرستان گنبد کاووس در استان گلستان، نشان داد که در بین روستاهای کلیجه، ترشکلی، کرند، داشلی برون و خیرخوجه، روستای مرزی داشلی برون با شاخص شباهت ۰/۵۹۶ دارای بهترین موقعیت جهت ایجاد بازارچه مرزی در این شهرستان است و بعد از آن به ترتیب روستاهای ترشکلی،کلیجه،کرند و خیر خوجه قرار دارد.

تحقیق حاضر نشان داد که برنامه‌های اجرا شده در توسعه‌ی نواحی مرزی و احداث بازارچه‌ی مرزی در روستای داشلی برون در شهرستان گنبد کاووس تا حد زیادی با اولویت‌های محیطی و شرایط جغرافیایی ناحیه مطابقت داشته و این امر به‌ویژه بنا بر مدل تاپسیس و تحقیق حاضر به اثبات رسیده است. از همین رو می‌توان گفت، اقدامات اینچنینی نقش مؤثری در توسعه محلی سکونتگاه‌های روستاهای مرزی به همراه دارد. در واقع، رسیدن به الگوی اقتصاد فضایی با توجه به مکانیابی بهینه بازارچه مرزی در مرزهای کشور مستلزم رعایت ملزومات فضایی هر منطقه است. در این باره با توجه به موقعیت ژئوپلیتیکی دو کشور(دسترسی ایران به آب‌های گرم و پیوند آن با ترکمنستان به‌عنوان پل ورود به آسیای مرکزی) و روابط خارجی مناسب بین دو کشور می‌توان انتظار داشت مکانیابی بهینه بازارچه مرزی برای بالا بردن نقش اقتصاد فضایی در منطقه با توجه به شرایط خاص مناطق روستایی مرزی در این شهرستان، اهمیت کار را دو چندان می‌کند. همچنین با توجه به امن بودن مرز ایران با ترکمنستان نسبت به مرزهای شرقی کشور، می‌توان گفت که مهم‌ترین ضرورت ایجاد بازارچه مرزی در این منطقه استفاده از حداکثر ظرفیت و توان‌های محیطی و فرهنگی در این

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]
[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

منطقه است. با توجه به نکات بالا می‌توان انتظار داشت در ایجاد بازارچه‌های مرزی در کشور موارد زیر مفید واقع شود:

- شناخت ظرفیت‌های صادراتی داخل و نیازهای وارداتی کشور هم مرز؛ که این امر علاوه بر رونق گرفتن اقتصاد مرزی کشور، موجب با رفتن انگیزه تولید برای تولیدکنندگان (روستایی و شهری) در شکل‌گیری اقتصاد فضایی مؤثر واقع می‌شود و در ادامه این روند می‌تواند موجب ایجاد سیر صعودی سطح رفاهی و اجتماعی مردمان این مناطق شود و با توجه به این مقوله‌ها، می‌توان انتظار داشت روند تثبیت جمعیتی شکل قوی‌تری به خود گیرد؛
- فراهم کردن و تسهیل روند ایجاد بازارچه‌های مرزی در نقاط مستعد کشور؛ با توجه به این نکته که در صورت در نظر نگرفتن آن موجب رونق قاچاق کالا در این نقاط می‌شود که این امر علاوه بر ایجاد ناامنی اقتصادی، زمینه کاهش امنیت کشور را نیز فراهم می‌کند؛
- فراهم‌سازی روند تسهیل واردات و صادرات بین ایران و ترکمنستان با برقراری نشست‌های تخصصی و ایجاد تفاهم نامه‌های همکاری مابین دو کشور برای ایجاد زمینه‌های همکاری بیشتر دوجانبه و درپی آن به‌وجود آمدن روندی برای روان‌تر شدن پیشنهادات قبلی.

۶) منابع

- اداره کل مقررات صادرات و واردات وزارت بازرگانی کشور(۱۳۸۰) **مقررات صادرات و واردات**، تهران، نشر بازرگانی.
- سایت اداره گمرک ایران: www.kcu.ir/DocLib4/Iran_Customs_Map.jpg تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۲/۱۲
- افتخاری، عبدالرضا، محمد حسین پاپلی یزدی و عرفان عبدی، (۱۳۸۷) **ارزیابی اثرات اقتصادی بازارچه های مرزی بازتابهای توسعه مناطق مرزی**، مطالعه موردی: بازارچه مرزی شیخ صالح شهرستان ثلاث باباجانی، استان کرمانشاه، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال چهارم، شماره دوم. صص ۱۰۹-۸۲.
- افراخته، حسن (۱۳۹۱) **اقتصاد فضا و توسعه روستایی(مورد: ناحیه شفت)**، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره یک، شماره ۱ ، پاییز ۱۳۹۱ ، پیاپی ۱. صص ۵۴-۳۹.
- **آیین نامه تشکیل بازارچه های مرزی**(۱۳۷۱)؛ وزارت امور اقتصاد و دارائی.
- پهلوانی، مصیب و نظر دهمرده قلعه نو، (۱۳۷۸) **ارزیابی وضعیت بازارچه‌های مرزی سیستان و بلوچستان در قالب برنامه‌های توسعه کشور، سیستان و بلوچستان**، انتشارات دانشکده اقتصاد و علوم دارایی.
- زرقانی، سید هادی (۱۳۸۶)، **عوامل ژئوپلیتیکی مؤثر بر نقش و کارکرد مرزها با تأکید بر مرزهای ایران**، فصلنامه ژئوپلیتیک، سال سوم، شماره دوم. صص۱۴۷-۱۱۶.
- سایت فرمانداری ویژه شهرستان گنبد کاوس : www.Gonbadkavos.ostan.golestanportal.ir

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]

- صادقی، حجت اله، محمود فال سلیمان، صدیقه هاشمی، معصومه فدایی، (۱۳۹۳) **محدودیت ها و ظرفیت های توسعه پایدار در روستاهای مرزی شرق ایران مورد: دهستان بندان در شهرستان نهبندان**؛ فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، دوره ۳، شماره ۸ صص۱۴۴-۱۲۶.
- طالب، مهدی و موسی عنبری، (۱۳۸۷) **جامعه شناسی روستایی ابعاد تغییر و توسعه در جامعه روستایی ایران**، چاپ دوم، تهران، انتشارات دانشگاه تهران.
- **طرح سازماندهی کالبدی سکونتگاههای روستایی** (۱۳۹۰) (بخش داشلی برون)، مهندسین مشاور توسعه.
- عندلیبب، علیرضا (۱۳۸۰) **نظریه پایه و اصول آمایش مناطق مرزی جمهوری اسلامی ایران**، تهران، انتشارات دوره عالی جنگ.
- کامران، حسن، علی محمدپور و فرهاد جعفری، (۱۳۸۸) **تحلیل کارکرد بازارچه مرزی باجگیران**، نشریه انجمن جغرافیا، سال ششم، شماره ۱۸ و ۱. صص ۲۵-۷.
- مرکز آمار ایران (۱۳۹۳) نتایج سرشماری سال ۱۳۹۰.
- محمدی، حمیدرضا و علی اکبر فخر فاطمی، (۱۳۸۴) **نقش بازارچه مرزی در توسعه مناطق مرزی، مطالعه موردی: بازارچه مرزی باجگیران**، فصلنامه ژئوپلیتیک،شماره ۱. صص ۷۶-۵۵.
- محمدی یگانه؛ بهروز و محمد ولائی (۱۳۹۳) **تنوع بخشی به اقتصاد روستاها جهت تحقق توسعه پایدار**؛ دوره و فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی دوره ۳، شماره ۸، صص ۷۰-۵۴.
- محمودی، علی (۱۳۸۸)، **نقش شاخصهای تخصصی منطقه‌ای در مکانیابی و کارکرد بازارچه مرزی**، پژوهش نامه بازرگانی، شماره ۱۳. صص ۱۱۴-۹۵.
- مهدیزاد، صباح (۱۳۸۹)، **تحلیل بازتابهای سیاسی- فضایی بازارچه های مرزی نمونه موردی: بازارچه مرزی باشماق مریوان**، پایان نامه کارشناسی ارشد به راهنمایی هادی زرقانی، مشهد، دانشگاه فردوسی.
- وزارت امور اقتصاد و دارایی (۱۳۸۱) **بررسی روند تشکیل بازارچه‌های مرزی مشترک و تحلیل وضعیت فعلی آنها**، تهران، انتشارات وزارت امور اقتصاد و دارایی.
- Murshid. K. a. s, Tuot, Sokphally; (2005) **the Cross Border Economy of Cambodia** Cambodia Development Resource Institute, Development Analysis Network with Support of the Rockefeller Foundation Phnom Penh, Cambodia.
- Taylor, p &Flit, c; (2000), **Political Geography**; England: Prentice Hall.
- Krohling, Renato A, Campanharo, Vinicius C (2011) **Fuzzy TOPSIS for group decision making: A case study for accidents with oil spill in the sea**, Expert Systems with Applications, vol 38. Pages 4190–4197.
- Jones, Philip, N. & Wild, Trevor (1994), **Opening the Frontier: Recent spatial Impacts in the Inner_ german Border Zone**; Regional Studies, Volume 28, Issue 3. Pages 259–273.
- Chandoevwit, Worawan, Yongyuth Chalamwong, Srawooth Paitoonpong (2004), **Thailland's Cross Border Economy, a Case Study of Sa Kaeoand Chiangrai**; Thailand Development Resource Institute (TDRI).

[Downloaded from system.khu.ac.ir on 2026-11-03]

[DOI: 10.18869/acadpub.serd.4.11.57]